

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	2	3	3
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	3
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester
(2123)

PHILOSOPHY (In all Mediums)

Paper : Indian Ethics (Theory)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— Attempt FIVE questions in all by selecting ONE question from each Unit. Question No. 9 is compulsory.

UNIT-I

1. Write an explanatory note on the concept of Purusharthas by propounding their philosophical justification. 18
2. Examine as to how Ashrama Vyavastha provides an appropriate opportunity to the individuals to evolve and relish all the possible stages of human life. 18

UNIT-II

3. Examine the significance of Eightfold Path in formation of firm character and ennobling individuals to understand the phenomenon of suffering. 18
4. Explain the philosophical significance of Triratnas propounded by the Jaina ethics. 18

UNIT-III

5. Anything that is done for the sake of duty does not cause bondage. Discuss the import of the statement in the light of Anasakta Karma of Bhagwad Gita. 18
6. How for Gandhi Satyagraha is the foundation of Ahimsa ? Discuss. 18

UNIT-IV

7. Give an extensive exposition of Yoga as a method of reducing stress and skill of managing a balanced life. 18
8. Write in length about the Yoga philosophy and different stages leading to Samadhi. 18

UNIT-V

9. Attempt any **NINE** of the following :
- (i) What is meant by objectives of Human life ?
 - (ii) What is meant by Dharma ?
 - (iii) Explain Varna Vyavastha and its difference from caste system.
 - (iv) Difference between Shreyas and Preyas.
 - (v) What is Shila ?
 - (vi) Explain Hukum.
 - (vii) Significance of Seva and Parupkara.
 - (viii) Why actions must be performed for the sake of Logsamgraha ?
 - (ix) What is Svadharma ?

(x) Why it is better to die while doing one's Svadharma according to Bhagwad Gita ?

(xi) What is meant by Antyodaya ?

(xii) What are the Yamas ?

(xiii) What are the Niyamas ?

(xiv) Explain Dharna.

(xv) Explain Pratyahara.

2×9=18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पाँच प्रश्न करें। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का चयन करें।
प्रश्न नम्बर 1 अनिवार्य है।

यूनिट-I

1. पुरुषार्थ की अवधारणा पर उनका दार्शनिक औचित्य प्रतिपादित करते हुए एक व्याख्यात्मक टिप्पणी लिखिये। 18
2. परीक्षण करें कि आश्रम व्यवस्था किस प्रकार व्यक्तियों को मानव जीवन के सभी संभावित चरणों को विकसित करने और आनंद लेने का उचित अवसर प्रदान करती है। 18

यूनिट-II

3. दुःख की घटना को समझने के लिए दृढ़ चरित्र का निर्माण और व्यक्तियों को समृद्ध बनाने में अष्टांगिक मार्ग के महत्व का परीक्षण करें। 18
4. जैन नीतिशास्त्र द्वारा प्रतिपादित त्रिरत्नों के दार्शनिक महत्व की व्याख्या करें। 18

यूनिट-III

5. कर्तव्य के लिए जो कुछ भी किया जाता है वह बंधन का कारण नहीं बनता। भगवद्गीता के अनासक्त कर्म के आलोक में कथन के महत्व पर चर्चा करें। 18
6. गांधीजी के लिए सत्याग्रह किस प्रकार अहिंसा की नींव है ? चर्चा करें। 18

यूनिट-IV

7. तनाव कम करने की एक पद्धति और संतुलित जीवन जीने के कौशल के रूप में योग की व्यापक व्याख्या कीजिये। 18
8. योग दर्शनशास्त्र और समाधि की ओर ले जानेवाले विभिन्न चरणों के बारे में विस्तार से लिखें। 18

यूनिट-V

9. निम्नलिखित में से कोई नौ प्रश्न करें :
- (i) मानव जीवन के उद्देश्यों से क्या तात्पर्य है ?
 - (ii) धर्म का क्या अर्थ है ?
 - (iii) वर्ण व्यवस्था की व्याख्या और जाति व्यवस्था से इसके अंतर को स्पष्ट करें।
 - (iv) श्रेयस और प्रेयस के बीच अंतर करें।
 - (v) शिला क्या है ?
 - (vi) हुकुम को समझाइये।
 - (vii) सेवा और परोपकार का महत्व बताए।

(viii) लोकसंग्रह के लिए कर्म क्यों करना चाहिए ?

(ix) स्वधर्म क्या है ?

(x) भगवद्गीता के अनुसार स्वधर्म का पालन करते हुए मरना क्यों बेहतर है ?

(xi) अंत्योदय से क्या तात्पर्य है ?

(xii) यम क्या हैं ?

(xiii) नियम क्या हैं ?

(xiv) धारणा को समझाइये।

(xv) प्रत्याहार की व्याख्या करें।

2×9=18

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18
2. ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਦੁੱਖ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਠਫੋਲੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। 18

4. ਜੈਨ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਤ੍ਰਿਰਤਨਾਂ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਭਗਵਦ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਨਾਸ਼ਕ ਕਰਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
6. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਲਈ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਿਵੇਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿਓ। 18
8. ਯੋਗ ਫਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ :
- (i) ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
 - (ii) ਧਰਮ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
 - (iii) ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਇਸਦੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (iv) ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਅਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।
 - (v) ਸ਼ਿਲਾ ਕੀ ਹੈ ?
 - (vi) ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- (vii) ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸੋ।
- (viii) ਲੋਗਸਮਗ੍ਰਾਹ ਲਈ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ?
- (ix) ਸਵਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ?
- (x) ਭਗਵਦ ਗੀਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਰਨਾ ਕਿਉਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ?
- (xi) ਅੰਤੋਦਿਆ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?
- (xii) ਯਮਸ ਕੀ ਹਨ ?
- (xiii) ਨਿਆਮ ਕੀ ਹਨ ?
- (xiv) ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (xv) ਪ੍ਰਤਿਆਹਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

2×9=18